

***Dette er en kommentar:** Jyllands-Posten har et fast korps af personer, der kommenterer vores samfund. Kommentaren er udtryk for skribentens egen holdning.*

06.11.2018 KL. 13:05

De gamle er ikke længere de vise. Men de unge er blot kloge

De danske ordsprogs svindende gyldighed er et udtryk for, at en akademisk kultur vinder frem i Danmark.

ANDERS FOGH JENSEN
højskoleforstander og filosof

Jeg har en vis interesse i ordsprog. Jeg vil ikke kalde det en kærlighed, for jeg synes også, de er grænseløst irriterende. Ordsprog er noget, man kan sige, hvis man ikke selv kan finde på et argument, eller måske nærmere fordi man ikke er vant til, at det er argumenter, der skal afgøre et udsagns gyldighed. Måske er du vant til, at gamle altid har ret, at læreren altid har det, eller måske far. Hvis nogen spørger: "Hvorfor dog det?", kan du svare: "fordi du skal hyle som de ulve, du er blandt". Når ordsprog alligevel har en værdi, er det, fordi de er et af de få levn, vi har tilbage fra et landbrugssamfund, der brugte myter og riter på en anden måde.

Vi nedstammede fra vikinger, vi var kryptohelte i Anden Verdenskrig, og Dannebrog faldt ned fra himlen. Myter kan være grundlaget for ordsprog, men mange af vores ordsprog kommer også fra kendte situationer i landbrugssamfundet, noget som alle bønder har vidst. N.F.S. Grundtvig siger i 1817 om ordsprog, »at det skal man ei spørge bøger, men bønder om«. Der er med andre ord tale om bondevisdom.

Et ordsprog, som “det er en dårlig hest, der ikke kan tjene sit foder”, siger noget reelt om, hvornår du skal slagte din hest. Det er måske ikke den nemmeste beslutning at tage, hvis en hest har tjent dig godt i mange år. En bonde har også for 150 år siden haft et sentimentalt forhold til sin hest, ligesom en ny har været en betragtelig udskrivning. Det var altså godt med en slags regel for, at nu er det nu.

Ordsproget opstår idet, at denne sætning får en almen gyldighed i alle mulige andre sammenhænge. Det kan være et argument for at fyre en medarbejder eller måske endda en ven eller en kæreste. Udfordringen opstår i den situation, hvor du ikke kan afgøre, hvad din ”hest” er værd, eller hvad ”foderet” koster – når virkeligheden her er for kompleks til, at vores viden om heste reelt kan overføres på den situation, vi står i. Ordsprog er ikke desto mindre anvendt på netop denne måde gennem tiden.

” Ordsprogene havde i det mindste en historie, mens flosklerne er en erfaringsforladt legitimering.

Der findes masser af ordsprog, der betyder det modsatte af hverandre. “Man skal hyle som de ulve, man er blandt” betyder, at du ikke skal stikke næsen frem. Du skal gøre som folk omkring dig. “Kun døde fisk flyder med strømmen” betyder, at du skal stikke næsen frem. Du skal ikke gøre som folk omkring dig.

I dag er det ikke så meget ordsprogene, der plager argumentationen, men flosklerne. De nedtrådte metaforer, som “hvis vi har et projekt, skal vi have en tovholder”, eller “vi skal steppe op”, når *trin* egentlig var et udmærket ord, men ikke var selvlegitimerende. Ordsprogene havde i det mindste en historie, mens flosklerne er en erfaringsforladt legitimering.

LÆS OGSÅ

Tekstforfatter krummer tæer: Jamen altså, sproget, det lissom skrider

De danske ordsprogs svindende gyldighed er netop et udtryk for, at en akademisk kultur vinder frem i Danmark. Vor tids unge er ikke opdraget til, at alder i sig selv giver ret til at have ret. Når vi lever i en juvenil kultur, hvor friskhed vejer over erfaring, hvor det at have mange forskellige studiejob er bedre end længere gentagelse, hvor vi elevgør den voksne, hvis færdigheder aldrig er færdige, men konstant skal udvikles, så forvitres ordsproget.

Intet ordsprog kunne være mere forvildet i vores juvenile kultur end “den gamle skal man ære, den unge skal man lære”. De unge, der i dag er bedre uddannet end deres forældre, accepterer ikke alderens indlejrede gyldighed. De gamle er ikke længere de vise. Men de unge er blot kloge, og den kloge kender ikke – eller kun det gammelkloge barn kender – ordsproget. Så var det ikke bedre med erfaringsbårne ordsprog end med erfaringsløse floskler?